

РОЗДУМИ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ РОЗШИРЕННЯ ВИДІВ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВИТРАТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

REFLECTIONS ON NECESSITY OF EXPANDING THE TYPES OF PROCEDURAL COSTS IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Компанець Є.М., адвокат, аспірант

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності Національної академії правових наук України

Проаналізовано чинне кримінальне процесуальне законодавство України та наведено погляди науковців на розуміння поняття процесуальних витрат. Досліджено правову природу процесуальних витрат і збитків потерпілого, завданих кримінальним правопорушенням, і механізми їх відшкодування. Визначено ознаки процесуальних витрат щодо витрат на проведення негласної слідчої (розшукової) дії – контроль за вчиненням злочину у формі контрольованої закупки. На прикладі обґрунтовано стирання меж між витратами, що виникають і пов'язані зі здійсненням досудового розслідування, та збитками потерпілого, завданими кримінальним правопорушенням. На підставі проведеного узагальнення національної судової практики зроблено висновок про відсутність єдності у підходах до розуміння процесуальних витрат, процесуальних форм і механізмів, які би дозволили повернути витрачені державою та потерпілим кошти. Суди не приймають рішення про стягнення із засуджених або звільнених від покарання чи кримінальної відповідальності витрат, понесених державою та потерпілими на контрольовані закупки, тобто держава і потерпілі зазнають фінансових втрат. З посиланнями на документи Ради Європи, положення Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, практику ЄСПЛ, позиції Верховного Суду запропоновано переглянути усталений підхід, за яким деякі процесуальні витрати має нести лише держава. Зроблено висновок про доцільність розширення й унормування як процесуальних витрат на проведення контрольованої закупки. З урахуванням результатів дослідження сформульовано та запропоновано зміни до КПК України, направлені на забезпечення права на захист держави та потерпілого шляхом розширення видів процесуальних витрат і унормування механізму їх повернення.

Ключові слова: кримінальний процес, процесуальні витрати, збитки, відшкодування, порушення прав інтелектуальної власності.

The current criminal procedural legislation of Ukraine is analyzed and the views of scholars on the understanding of the concept of procedural costs are provided. The legal nature of procedural costs and damages of a victim caused by a criminal offense and the mechanisms of compensation thereof are studied. The features of procedural costs in relation to the costs of conducting a covert investigative (intelligence) action, namely surveillance over commission of a crime in the form of a controlled purchase, are defined. The example substantiates the blurring of the boundaries between the costs incurred and associated with the pre-trial investigation, and the losses of a victim caused by a criminal offense. On the basis of generalization of national judicial practice it was concluded that there is a lack of unity in approaches to understanding procedural costs, procedural forms and mechanisms that would allow to return the funds spent by the state and victims. The courts do not decide on recovery of the costs incurred by the state and victims with regard to the controlled purchases from convicts or those released from punishment or criminal liability, i.e. the state and victims suffer financial losses. With reference to the documents of the Council of Europe, the provisions of the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, the practice of the European Court of Human Rights, and the position of the Supreme Court, it is proposed to reconsider the established approach that some procedural costs must be borne by the state only. The conclusion is made about expediency of expansion and standardization of the costs designated for controlled purchase as procedural ones. Taking into account the results of the study, amendments to the CPC of Ukraine, which are aimed at ensuring the right to protection of the state and a victim by expanding the types of procedural costs and standardizing the mechanism of recovery thereof, were formulated and proposed.

Key words: criminal proceedings, procedural expenses, damages, compensation, infringement of intellectual property rights.

Постановка проблеми. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду, охорона законних інтересів учасників кримінального провадження є завданнями кримінального провадження. Досягнення цих завдань залежить від ефективності функціонування правоохоронних органів і суду. Держава витрачає значні кошти на правоохоронну систему та судочинство, а також має інтерес – повернення витрачених коштів через процесуальні витрати (далі – ПВ). Витрати несуть також й інші учасники провадження. Для потерпілого ПВ є механізмом повернення витрат, пов'язаних із відновленням порушеного права.

На прикладі кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, зокрема порушення прав інтелектуальної власності за ст. 229 ККУ (далі – ППІВ) відомо, що їх документування може потребувати значних матеріальних ресурсів, зокрема для проведення НСРД – контроль за вчиненням злочину у формі контрольованої закупки (далі – НСРД-закупка). З одного боку, усталеним є підхід, за яким НСРД проводяться за рахунок держави, однак нормативно він у КПК не закріплений. Для порівняння відзначимо, що у ст. 123 КПК вказано, що витрати, пов'язані зі зберіганням, здійснюються за рахунок Державного бюджету України. У ч. 5 ст. 271 КПК лише зазначається, що порядок і тактика проведення контрольованої та оперативної закупки визначається законодавством. З іншого боку, з посиланням на принцип законності (ст. 9 КПК) в юридичній літературі висловлюється думка, що все, що

не унормовано КПК, є порушенням. Вважаємо, що у кримінальному процесі є парадокс: НСРД-закупка здійснюється, а сувора регламентація в КПК у частині залучення-стягнення витрачених коштів відсутня.

Огляд останніх досліджень і публікацій Дослідженню правової природи, визначення та розподілу процесуальних витрат у кримінальному провадженні, їх співвідношення зі шкодою учасників провадження, пов'язаними з досудовим розслідуванням, була присвячена увага науковців: Н. Антонюк, Р. Білокінь, В. Дрозд, О. Дутова, Ю. Дьоміна, О. Капліної, Л. Лобойко, В. Нора, А. Павлишина, Н. Поліщак. Однак більш пізні публікації, положення міжнародних угод, правозастосування та позиції Верховного Суду вказують на відсутність єдності у підходах до розуміння ПВ, процесуальних форм і нормативних механізмів відшкодування таких витрат, а тому питання є актуальним.

Метою статті є дослідження підходів до розуміння ПВ, їх співвідношення зі шкодою (збитками) потерпілого, захисту прав держави та потерпілого через повернення здійснених витрат на прикладі кримінальних проваджень про порушення прав інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Чинний КПК України, на відміну від попереднього, розширив загальний предмет доказування. До обставин, які підлягають доказуванню, віднесено розмір процесуальних витрат (п. 3 ч. ст. 91 КПК). Види ПВ вичерпно визначені у ст. 118 КПК: на правову допомогу; пов'язані із прибуттям до місця

досудового розслідування або судового провадження; із залученням потерпілих, свідків, спеціалістів, перекладачів та експертів; зі зберіганням і пересиланням речей і документів.

Суддя О.М. Дутов визначав інститут ПВ як «важливий механізм відшкодування державі та визначенням законом особам матеріальних витрат у зв'язку зі здійсненням кримінального провадження... Інститут має запобіжнорішувальне значення, оскільки кожна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, має усвідомлювати, що на неї неминуче очікує не тільки покарання, а й виконання обов'язків щодо відшкодування ПВ» [1]. Загалом ми погоджуємося, однак варто також наголосити і на компенсаційній функції ПВ.

Відшкодування витрат слід розглядати і з погляду створення рівних правових можливостей на захист учасників провадження, що можливо лише після належного унормування такого права.

У чинному КПК відсутня дефініція ПВ, однак науковці залишили в юридичній літературі різноманітні за змістом визначення. О. Кузнецов розглядав ПВ як витрати виключно на організацію кримінального судочинства. Судячи з року публікації (2005), автор мав на увазі судові витрати та керувався їх змістом. Нагадаємо, що за КПК 1960 р. єдиним суб'єктом здійснення витрат була держава. У 2018 р. білоруська вчена Н. Марцинкевич підтримала аналогічну позицію щодо суб'єкта ПВ, однак зробила акцент на **компенсації державі** частини понесених витрат [2, с. 5]. А. Павлишин наводить думку низку авторів: «Основним призначенням інституту судових (процесуальних витрат) є компенсація державі понесених витрат на кримінальний процес через їх стягнення із засудженого за вчинення злочину», однак пропонує іншу, ніж у чинному КПК, двоступінчасту, процесуальну форму: «1. Органи досудового слідства є проміжними суб'єктами, з коштів яких компенсуються витрати, щоб не чекати часу стягнення їх із засудженого, 2. Стягнення відшкодованих (компенсованих) витрат із засудженого» [3, с. 138–140]. Поважаючи думку автора, зауважуємо, що запропонований механізм є недосконалим. Розмір ПВ віднесено до предмету доказування. Без судового доказування та визначення/встановлення судом розміру ПВ державні виплати не здійснить. Також слід враховувати, що судова практика, наведена нижче, підтвердила можливість стягнення ПВ як за обвинувальним вироком, так і у разі закриття провадження за не реабілітуючими обставинами. Колектив авторів навчально-методичного посібника «Кримінальний процес» [4, с. 77] вважає, що ПВ – це «передбачені законом або іншим нормативним актом витрати, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження». Твердження суперечить змісту ст. 118 КПК, оскільки лише закон визначає види ПВ.

У підручнику «Кримінальний процес» (2014) науковець і суддя Великої палати Верховного суду (далі – ВП ВС) Л. Лобойко запропонував таку дефініцію ПВ – «усі витрати, що були зроблені у зв'язку із кримінальним провадженням» [5, с. 97]. Запропоноване поняття не обмежує ані видів витрат, ані суб'єктів і більш широке навіть порівняно із судовими витратами за п. 3 ст. 91 КПК 1960 р. – «*інші витрати*, що їх зробили органи дізнання, досудового слідства і суд при провадженні у певній справі». В. Дрозд має інше бачення: «ПВ – це тільки ті витрати, компенсація яких передбачена законодавством» [6, с. 307], із чим складно не погодитися, однак загально визначення Л. Лобойка надає можливість розвивати і наповнювати норми процесуального закону більш конкретним змістом у т. ч. щодо видів витрат, суб'єктів їх здійснення та відшкодування тощо. У контексті запропонованого Л. Лобойко широкого розуміння ПВ, яке ми підтримуємо, заслуговує на увагу і позиція автора щодо множинності суб'єктів ПВ і результатів їх співпраці. На думку науковця, «гарантії прав та інтересів

особи разом із гарантіями ефективної діяльності органів, які ведуть кримінальний процес, у своїй сукупності утворюють засоби ефективного функціонування кримінального процесу загалом» [7, с. 38–39]. Ефективну співпрацю ми проілюструємо пізніше. Р. Білокінь визначає ПВ як захід кримінальної процесуальної відповідальності [8, с. 155]. Твердження є дискусійним, оскільки ПВ не мають каральної мети. Водночас, за результатами XI Конгресу Міжнародної асоціації кримінального права, було сформовано позицію про те, що «відшкодування збитків потерпілому є засобом відновлення юридичної та громадської рівноваги в руках сучасної правової політики, що ефективно доповнює кримінальні санкції» [9]. У дисертації Н. Поліщак визначає ПВ як «передбачені кримінальним процесуальним законодавством витрати, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, понесені органами досудового розслідування, прокуратури і суду та іншими учасниками кримінального провадження, які підлягають відшкодуванню за рахунок коштів державного бюджету або стягуються з осіб, визнаних винними у вчиненні кримінального правопорушення, за рішенням суду» [10, с. 175, 176].

Відомий процесуаліст О. Капліна пропонує так визначати ПВ – «передбачені кримінальним процесуальним законом затрати, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, що несе держава або особи, котрі залучаються до участі у кримінальному провадженні, та які стягуються у разі ухвалення обвинувального вироку з обвинуваченого на користь держави, та/або на користь потерпілого, або компенсуються потерпілому за рахунок Державного бюджету України у випадках і в порядку, передбачених законом для компенсації шкоди, завданої кримінальним правопорушенням» [11, с. 174].

Із запропонованих Н. Поліщак та О. Капліною визначень можливо виділити ознаки ПВ:

- пов'язані зі здійсненням кримінального провадження;
- понесені різними суб'єктами процесу;
- види витрат визначені у законодавстві;
- відшкодовуються державою суб'єктам процесу, які залучаються до нього, **або**;
- стягуються з винних осіб на користь держави та/або потерпілого за рішенням суду. Згідно з останньою судовою практикою встановлення вини не є обов'язковою вимогою для стягнення ПВ.

Критеріями віднесення витрат до процесуальних науковці пропонують розглядати **сутність** (не додаткове покарання і не цивільно-правовий захід) і **причину** їх виникнення (внаслідок здійснення кримінального судочинства, а не внаслідок кримінального правопорушення).

Суддя ВП ВС і науковець Н. Антонюк пояснює різну правову природу ПВ та шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, тим, що «ці два правові інститути регламентовані різними главами КПК – 8 та 9. ПВ виникають і пов'язані зі здійсненням кримінального провадження, є матеріальними витратами органів досудового розслідування, прокуратури, суду та інших учасників провадження. Натомість шкода пов'язана не із процесуальними відносинами, а з матеріально-правовими – виненням кримінального правопорушення чи іншого суспільно-небезпечного діяння» [12]. Розміщення у різних главах КПК вважаємо слабким аргументом. Відмінності за причиною виникнення також є дискусійними з огляду на підходи міжнародних устанів і положення міжнародних угод.

Так, в Основноположному рішеннях ради ЄС «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» (2001/220/ЖНА) наявне посилання на п. 32 Висновків засідання Ради Європи 15 жовтня 1999 р., у якому зазначалося: «Мінімальні стандарти повинні базуватися на захисті потерпілого, його прав на відшкодування шкоди, включаючи судові витрати» [13]. Тобто Рада Європи розглядає **судові витрати як складову частину шкоди потерпілого**.

Положення ст. 45 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності, ратифікованої Україною під час вступу до СОТ (далі – угода TRIPS), встановлюють дискреційні повноваження органів судової влади стосовно шкоди:

- покладати на порушника збитки через порушення ПІВ;

- наказувати порушнику сплатити власнику прав витрати, зокрема відповідні виплати адвокату. У Словнику української мови пояснюється, що вставне слово «зокрема» уживається для підкреслення, виділення чого-небудь з-поміж однотипного. На нашу думку, застосування «зокрема» в конструкції цієї норми свідчить про невичерпний перелік видів витрат, які можуть бути покладені на порушника.

У питанні відшкодування витрат ЄСПЛ керується ст. 41 Конвенції та стверджує, що заявник не може отримати відшкодування витрат, якщо не доведено, що вони були дійсно понесені, були необхідними та розумними щодо кількості. У рішенні ЄСПЛ показана структура сагісфакції: шкода, витрати та видатки, пеня. Із дотичних прецедентів ЄСПЛ іноді спостерігаємо притаманну йому абстрактну манеру вирішення питань витрат – «для покриття витрат за все інше» [14].

Таким чином, ЄСПЛ застосовує широкий підхід до поняття витрат і відшкодування та, на нашу думку, не ставить відшкодування у залежність від закріплення певних норм у національному законодавстві. Наведені позиції міжнародних установ дають підставу не погодитися з підходом судді до сутності ПІВ та їх співвідношення зі шкодою (збитками), завданою кримінальним правопорушенням. Усталений в Україні підхід до розуміння певних витрат у кримінальному провадженні (лише з бюджету) також не відповідає положенням згаданої Угоди та практиці ЄСПЛ, а тому види ПІВ можуть бути розширені альтернативою.

Більш детально зрозуміти неповноту усталеного підходу та проблемність ситуації допоможе приклад. У провадженнях про ПІВ та/або фальсифікацію лікарських засобів одним із засобів доказування порушення є проведення НСРД-закупок. Час від часу слідчі з посиланням на відсутність коштів у фінансових підрозділах офіційно звертаються до потерпілих із проханням розглянути можливість виділення коштів для проведення НСРД-закупки. Деякі слідчі усно висловлюють більш відверту думку – оскільки злочини про ПІВ віднесені до приватного обвинувачення, саме правласники мають сприяти у вирішенні цих питань.

Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК слідчому та прокурору для проведення НСРД дозволено залучати широке коло осіб (інші особи), однак джерела фінансування не визначені. Не надає відповіді щодо форм залучення інших осіб і джерел фінансування і міжвідомча Інструкція про організацію проведення НСРД затверджена спільним наказом ГПУ, МВС, СБУ, ДПСУ, МФУ, МЮУ від 16 листопада 2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 [15]. На відміну від наказу ДСК щодо проведення *оперативної* закупки, який передбачає використання коштів спеціального призначення в межах фінансування правоохоронного органу, через відсутність відповідних положень в Інструкції у 2019 р. дослідники контролю за вчиненням злочину В. Кушніт та І. Цилорик запропонували «розробити та видати міжвідомчий акт, у якому передбачити, зокрема, засоби, що залучають до провадження контролю за вчиненням злочину» [16, с. 97].

Для відновлення порушеного права та реалізації інтересу щодо припинення підпільного виробництва/розповсюдження фальсифікованої продукції деякі потерпілі сприяють правоохоронним органам і добровільно видають кошти для проведення НСРД-закупки. За наведеними вище ознаками це витрати, виключно пов'язані із кримінальним провадженням, однак у цьому прикладі держава їх не зробила. Натомість для потерпілого це реальні збитки в розумінні п. 1 ч. 2 ст. 22 ЦКУ – втрати, які особа зробила для відновлення свого порушеного права. Вважа-

ємо, що приклад показує стирання меж між: витратами, які виникають і пов'язані зі здійсненням досудового розслідування, та збитками потерпілого, завданими кримінальним правопорушенням.

Чи може держава покласти витрати на НСРД-закупку на порушника? Ні, оскільки: 1) такі витрати не віднесені до процесуальних, і механізм їх стягнення неунормований. Держава втрачає, а порушник заробляє, отримує кошти в ході НСРД-закупки; 2) у наведеному прикладі держава їх не здійснила.

Наслідком не віднесення витрат на НСРД-закупку до ПІВ є відсутність у слідчого та прокурора обов'язку їх заявляти. Згідно з п. 8 ч. 2 ст. 291 КПК в обвинувальному акті зазначається **лише** розмір витрат на залучення експерта. Очевидно, це є прогалиною, і зазначена норма потребує розширення, а також зосередження на цьому питанні уваги слідчих і прокурорів. З іншого боку, чи зможе потерпілий стягнути/повернути витрати на НСРД-закупку (збитки) з порушника? Ні, оскільки до ПІВ вони не віднесені. Правласник (потерпілий) також втрачає.

Слушною із цього приводу є думка Ю. Грошевого, котрий зазначав, що «реформаційні процеси у сфері кримінального судочинства повинні йти шляхом створення такого кримінального процесуального механізму, за якого належним чином забезпечується баланс публічних і приватних інтересів, адже вони здійснюються в інтересах суспільства загалом і окремої особи зокрема» [17, с. 5–6]. Державою неодноразово декларувалося, що захист прав потерпілого є одним із пріоритетних напрямів. Л. Лобойко наголошував на тому, що і державні інтереси не повинні залишатися поза увагою [18, с. 66].

Правозастосування позує погляд суддів на проблему. Згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень за 2001–2020 рр. винесено 94 вироки за ст. 229 ККУ. У 23 вироках є посилання на проведені НСРД-закупки. У 9 із 23 вироків прийнято рішення щодо залучення для НСРД-закупки **та вилучених** за результатами її проведення або невикористаних коштів (речових доказів): «повернути ОСОБА_1», «повернути представнику компанії...», оскільки вони надані ним», «...передати відділу... поліції за належністю... повернути оперативному підрозділу...» (2 вироки) і лише 1 – «звернути в дохід держави». Інформація є неповною, оскільки низка проваджень, у яких були проведені НСРД-закупки, були розглянуті із застосуванням спрощеного порядку або закриті за нереабілітуючими обставинами, і в таких вироків/ухвалах інформація про НСРД-закупку відсутня. Крім того, відсутні рішення про покладення на порушників витрат у випадках, коли за результатами НСРД-закупки кошти вилучені не були.

Аналіз судової практики свідчить, що судами не приймаються рішення про стягнення із засуджених або звільнених від покарання чи кримінальної відповідальності витрат, понесених **державою** на НСРД-закупки, а також підтверджує тезу автора про фінансові втрати держави і потерпілих.

Відомі й інші шляхи правласників для повернення витрат, наприклад, заявлення потерпілими витрат, які були добровільно понесені на НСРД-закупки, як однієї зі складових частин збитків у позові у порядку ст. 128 КПК. Інший цікавий приклад стосується ПІВ на правову допомогу. Ухвалою апеляційного суду у справі № 462/6473/16-ц залишено в силі рішення 1 інстанції про залишення без розгляду заяви потерпілого про стягнення витрат на правову допомогу, оскільки особу звільнено від кримінальної відповідальності, провадження щодо неї закрито. Апеляційний суд запропонував нову процесуальну форму: «Таке рішення не є перешкодою для вирішення цього питання у порядку цивільного судочинства».

У постанові ВП ВС від 21 листопада 2018 р. у цій же справі [19] позиція апеляції відкоректована: «**ПІВ, понесені у кримінальному провадженні, не є збитками, що можуть бути стягнуті шляхом подання цивільного**

позову до обвинуваченого». Такі витрати розподіляються виключно за правилами, встановленими главою 8 КПК.

Колегія суддів ККС ВС у хвалі від 23 квітня 2020 р. передала аналогічну справу до ВП ВС, оскільки вважала за необхідне відступити від правового висновку ВП ВС у справі № 462/6473/16-ц та запропонувала іншу процесуальну форму: «Питання, які стосуються розподілу судових витрат, вирішуються під час судового розгляду кримінального провадження у порядку, визначеному нормами КПК щодо цивільного позову».

За результатами перегляду у справі № 598/1781/17 ВП ВС [20] не вбачала підстав для відступу від сформованого у справі № 462/6473/16-ц правового висновку, однак дала:

- КПК не обмежує можливості вирішення питання розподілу ПВ виключно обвинувальним вироком;
- суд повинен вирішити питання про розподіл ПВ у будь-якому рішенні, яким завершується розгляд кримінального провадження по суті, у т. ч. й у хвалі про закриття провадження у зв'язку зі звільненням особи від кримінальної відповідальності;
- невирішення питання про розподіл ПВ судами першої або ж апеляційної інстанції не може бути підставою для скасування рішення у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Як ми бачимо, правозастосування єдністю не відзначається. Навіть судді ВС по-різному підходять до процесуальних форм відшкодування ПВ. Водночас наведені правові позиції є важливими, оскільки змінили усталену практику, зокрема щодо стягнення ПВ лише з обвинуваченого. Незважаючи на те, що справа стосувалася стягнення витрат на правову допомогу, постанова ВС є спрямовуючою у правозастосуванні, хоча і дискусійною.

У контексті обговорюваної проблеми та з погляду потерпілого таке рішення ВС може унеможливити подальшу реалізацію права на захист у спосіб повернення понесених витрат. Потерпілий також не отримає відшкодування ПВ, якщо суд це питання не вирішить і воно буде єдиною підставою для оскарження.

В основу рекомендації стосовно законодавчих змін вважаємо за доцільне покласти положення угоди TRIPS, практику ЄСПЛ, рекомендації Ради Європи R

(85) 11 стосовно необхідності звертати більше уваги на заповняний потерпілому збиток, а також розглянути заходи, що доцільно вжити у зв'язку з цим для задоволення його потреб [21], а також позицію ВП ВС у справі № 902/417/18 [22]: «З метою захисту інтересів постраждалої сторони законодавець може встановлювати правила, спрямовані на те, щоб така сторона не була позбавлена компенсації своїх майнових втрат».

Одним зі способів вирішення аналізованої проблеми може бути досвід Республіки Білорусь (п. 10 ч. 1 ст. 162 КПК) та Російської Федерації (п. 9 ч. 2 ст. 131 КПК), у яких до широкого порівняно з КПК України кола ПВ віднесені також «інші витрати, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження». Механізм заявлення ПВ також потребує удосконалення, слідчий і прокурор має заявляти всі ПВ в обвинувальному акті, а не лише витрати на залучення експерта, як це передбачено нині (п. 8 ч. 2 ст. 291 КПК).

Висновки. Для захисту прав і законних інтересів потерпілого та держави необхідно більш прагматично застосувати інститут процесуальних витрат. Рекомендовані законодавчі зміни у сукупності дозволять розширити види процесуальних витрат, поглиблють гарантії компенсації понесених державою та потерпілим витрат і можуть сприяти більш активній участі потерпілого у кримінальному провадженні. За результатами дослідження пропонуємо:

1. Ч. 1 ст. 118 КПКУ доповнити п. 5 такого змісту: «5) інші витрати, пов'язані зі здійсненням кримінального провадження».
2. Ч. 1 ст. 124 КПКУ після слова «вироку» доповнити словами «або закриття кримінального провадження за не реабілітуючими обставинами»;
3. Ч. 2 ст. 124 КПКУ викласти у такій редакції: «У разі ухвалення обвинувального вироку або закриття кримінального провадження за не реабілітуючими обставинами суд стягує з обвинуваченого на користь держави документально підтверджені процесуальні витрати»;
4. Ч. 1 ст. 287 КПКУ доповнити п. 5¹ такого змісту: «5¹. розмір процесуальних витрат і відомості про їх відшкодування»
5. П. 8 ч. 2 ст. 291 КПКУ викласти у такій редакції: «8. розмір процесуальних витрат».

ЛІТЕРАТУРА

1. Узагальнення судової практики щодо вирішення питання процесуальних витрат у судових рішеннях (вироки, ухвали) до плану роботи судової палати з розгляду кримінальних справ Апеляційного суду Запорізької області на II півріччя 2014 р. URL: <https://zpa.court.gov.ua/sud0890/syd/89767/> (дата звернення: 10.05.2021)
2. Марцынкевич Н.А. Процессуальные издержки в уголовном процессе : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Минск, 2018. 27 с.
3. Павлишин А.А. Проблеми правового регулювання інституту процесуальних витрат у кримінальному провадженні. *Науковий вісник ХДУ. Серія Юридичні науки*. Т. 2. № 1. 2018. С. 138–143.
4. Кримінальний процес : навчально-методичний посібник / С.В. Албул, С.Л. Деревянкін, О.Б. Пойзнер, О.В. Поліщук. Одеса : ОДУВС, 2014. 266 с.
5. Лобойко Л.М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.
6. Дрозд В.Г. Окремі аспекти регламентації інституту процесуальних витрат за Кримінально-процесуальним кодексом України 2012 р. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 5. С. 304–308.
7. Лобойко Л.М. Методи кримінально-процесуального права : монографія. ДДУВС, 2006. 437 с.
8. Білокінь Р.М. Відшкодування процесуальних витрат як захід кримінальної процесуальної відповідальності. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 10. С. 155–160.
9. Ульянов В.Г. Реализация прав потерпевших в российском уголовном процессе : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Краснодар : Кубанский гос. ун-т, 1998. С. 25.
10. Поліщак Н.І. Процесуальні витрати у кримінальному провадженні в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів. 2017. 211 с.
11. Капліна О.В. Проблеми визначення та розподілу процесуальних витрат у кримінальному провадженні. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 144. С. 170–178.
12. Антонюк Н.О. Невирішений розподіл. Як стягнути процесуальні витрати в кримінальному провадженні. 2020. URL: https://zib.com.ua/ua/145183-yak_styagnuti_procesualni_vitraty_v_kriminalnomu_provadzhenn.html (дата звернення: 10.05.2021).
13. Основоположене рішення ради Європейського союзу від 15.03.01 р. «Про місце жертв злочинів у кримінальному судочинстві» (2001/220/JHA) URL: https://issuu.com/uccg/docs/16_fr_decision_ukr (дата звернення: 10.05.2021)
14. Mihalache v. Romania. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-194523> (дата звернення: 10.05.2021).
15. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій..., затвердженої спільним наказом ГПУ, МВС, СБУ, ДПСУ, МФУ, МЮУ від 16.11.12 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12/card5#Links> (дата звернення: 10.05.2021)
16. Кушніт В.П., Цілюрик І.І. Контроль за вчиненням злочину як один із видів негласних (слідчих) розшукових дій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2019. № 23. - С. 93–97.
17. Грошевий Ю.М. Проблеми реформування кримінального судочинства. *Право України*. 2009. № 2. С. 4–10.

18. Лобойко Л.М. Кримінальний процесуальний кодекс України: п'ять викликів теорії кримінального процесу. *Кримінальний процесуальний кодекс України: перші проблеми та здобутки* : матеріали круглого столу, 20.11.2013 р., Класич. приват. ун-т, 2013. С. 66–68.
19. Постанова Великої Палати Верховного суду від 21.11.18 р. у справі № 462/6473/16-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78215464> (дата звернення: 10.05.2021).
20. Постанова Великої Палати Верховного суду від 17.06.20 р. у справі № 598/1781/17 URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89977787> (дата звернення: 10.05.2021).
21. Рекомендация R (85) 11 Комитета министров государствам-членам относительно положения потерпевшего в рамках уголовного права и уголовного процесса от 28.06.1985 г. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_127 (дата звернення: 10.05.2021).
22. Постанова Великої Палати Верховного суду від 18.03.20 р. у справі № 902/417/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88952210> (дата звернення: 10.05.2021).